

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Ústav etnologie

Celetná 20
116 42 Praha 1
Tel.: +420 221 619 622, 625
E-mail: ethno@ff.cuni.cz

POSUDEK VEDOUCÍHO BAKALÁŘSKÉ PRÁCE:

Fenomén filipojakubské noci v prostředí současné České republiky

Autor práce: Adam Novák

Ústav etnologie FF UK, Praha 2016, 42 s., 17 s příloh

Bakalářská práce Adama Nováka se zajímavým způsobem snaží na základě deskripce, analýzy a interpretace konkrétní “výroční” festivity – oslav spojených s posledním dubnovým dnem kalendářního roku, historicky označovaných za “filipojakubskou” či “Valpuržinu” noc, v posledních desetiletích pak za “pálení čarodějnic” či “čarodějnice”, poukázat na některé tendence v proměnách pojmání tohoto fenoménu v domácí každodenní, respektive vernakulární kultuře. Obsahově se práce zaměřuje na prezentaci kontrastu dvou poloh této festivity – její *historické podoby* v tzv. tradiční lidové kultuře 19. a první poloviny 20. století rekonstruované na základě etnografických pramenů a etnologických, folkloristických a antropologických přehledových prací, a *současné podoby*, která vykryštovala zřejmě v posledních desetiletích 20. století a radikálně získala popularitu na přelomu milénia; z této současné podoby pak největší prostor věnuje svébytné variantě této festivity v prostředí *freetekno subkultury*. Tomuto prostředí je pak věnována vlastní etnografie, tedy autorův terénní výzkum a jeho interpretace.

Teoreticky a metodologicky se autor snaží podle mého mínění relativně originálním a inovativním způsobem (a na základě vlastní iniciativy; původní nastavení práce se více soustředovalo na etnografii výše popsané subkultury) kombinovat dva v našem prostředí často nekombinované či dokonce radikálně nekomunikující diskurzy – klasické národopisné, respektive etnografické přístupy k výročnímu obyčejovému a zvykoslovnému cyklu, nesené v duchu pozitivistické historizující tradice, a klasické etnologické, respektive antropologické přístupy ke studiu rituálu a festivit. Z první z těchto tradic jsou pro autora textu

nejvýraznějšími autoritami především domácí národopisci a etnografové Čeněk Zíbrt, Václav Frolec a Jiřina Langhammerová, z té druhé pak “klasický” Victor Turner, Fiona Bowie a další; na rozhraní obou těchto tradic pak stojí v práci hojně využívaný antropolog a folklorista James George Frazer a folklorista a etnolog Arnold Kurr van Gennepe. Třetí pomyslnou tradici pak představuje literatura k problematice subkultur, především z oblasti kulturních studií a sociálních věd obecně, reprezentovaná “klasiky” jako je Chris Jenks, Michel Maffesoli, David Muggleton či Sarah Thornton. Tento pokus o teoretickou (ale do určité míry i metodologickou) synkrezi představuje podle mého mínění jeden z hlavních přínosů práce; na synchronní etnografii, analýze a interpretaci konkrétního současného sociokulturního fenoménu, komparovaného s jeho historickými precedenty, tak ukazuje možnost plodného dialogu mezi kontinentální etnologickou, spíše historizující, a anglosaskou antropologickou, spíše sociálněvědně laděnou, tradicí.

Obsahově je text práce zahájen deklaratorním úvodem obhajujícím souběžné využití konceptů *výročního obyčeje* a *freetekno subkultury*, které jsou “*pro někoho neslučitelné pojmy, které nemají mnoho společného*” (s. 6 posuzované práce). Následuje na poměry etnologických bakalářských prací nebyvale pečlivě a dovedně vystavěná a především rozsáhlá metodologická část, seznamující postupně s výběrem respondentů, použitými metodami a technikami (strukturované dotazníky, polostrukturované rozhovory, zúčastněné pozorování, včetně evaluace použitých zdrojů), následovaná přehledovými kapitolami věnovanými stěžejním konceptům *rituálu* (s důrazem na přechodové rituály a rituální význam ohně), doplněné o kulturně-historický exkurz seznamující s ohňovými slavnostmi v Evropě. Následuje část zaměřená na problematiku slavení filipojakubské noci v českých zemích, věnovaná jak jeho historickému vývoji, tak jeho rozličným podobám a formám (včetně souvisejícího – a dnes stále marginálnějšímu – fenoménu stavění májů). Následující kapitola se věnuje teoretickým konceptům spojeným s termínem *subkultura* (a termínům příbuzným), následovaná prezentací specifické *freetekno subkultury* s důrazem na české prostředí a jeho historická a kulturní specifika. Další kapitola pak představuje vlastní analytické jádro práce, kterým je analýza a interpretace výročních praktik ve *freetekno subkultuře*, prezentované pomocí vlastní etnografie a využití sekundárních (především elektronických, ale i vizuálních) dat. Autor práce dochází k závěru, že současná podoba slavení filipojakubské noci v prostředí *freetekno subkultury* představuje zajímavou a “tradiční” podobě této festivity v leccem příbuznější formu, byť poměrně recentní; zároveň zajímavě popisuje symbolické konstruování této *domnělé souvislosti* mezi členy této komunity, ovlivněné jak její formou, tak výraznými spirituálními prožitky interpretovanými v rámci post-New Age estetiky, tuto

souvislost podporujícími vizuálními fenomény, a klíčovou rolí ohně během těchto oslav, ale především zasazením této festivity do konkrétního období na začátku letní “technařské” sezóny; narozdíl od podobných oslav majoritní společnosti je tak ve freetekno komunitě skutečně *výrazným výročním rituálem a mezníkem* označujícím radikální, pravidelně se každý rok opakující proměnu sociálních a kulturních praktik.

Vedlejším, ale pro domácí etnologii cenným přínosem práce je podle mého mínění i prezentace možného historického vývoje “mainstreamových” oslav “pálení čarodějnic” v posledních desetiletích; ačkoli jde v současnosti o jednu z nejmasověji slavených výročních festivit, o jejích (zdá se, že poměrně mělkých) kořenech, proměnách v průběhu 20. století a především radikálním nárůstu popularity v novém miléniu, toho paradoxně pořád mnoho nevíme; k této problematice tak autor přinesl celou řadu cenných zjištění. Přínosem textu je i na úroveň bakalářské práce dovedná kritická práce s terminologií, místy až pečlivě dekonstruuující některé zaužívané etnologické pojmy a jejich klasifikaci.

Z formálního hlediska je práce v pořádku, byť je svým rozsahem relativně úsporná; na dané téma by si bylo jistě možné představit i o trochu delší text.

Bakalářskou práci Adama Nováka považuji za nadstandardní a dovedně strukturovaný text vyznačující se především pečlivou snahou o teoretické vymezení základních konceptů, nebývale kvalitně připravenou metodologií, dobrou orientací v teoretické literatuře jak z oblasti evropské etnologie a folkloristiky, tak sociokulturní antropologie, kvalitně provedenou etnografií a vhodně zúročenou snahou o analýzu a interpretaci etnografických dat.

Z výše uvedených důvodů **předložený text doporučuji k obhajobě (hodnocení na rozhraní 1–2 dle průběhu obhajoby).**

V Praze dne 3. 2. 2016

PhDr. Petr Janeček, Ph.D.